

ספרים חדשים בענונות ותקשורת

חופש המידע וחופש העונות

משה נגבי

השלטון ומדיניותו, ובאשר דעה זו שלילית היא - להביא להצלפתם. אלא שאנך יכול לגבות ולוחות דעה מושכלת אם אין לך מידע מלא ומהימן על misuse המימוש ומחדריו, ועל תוצאות מדיניותו והשלכותיו, כדברי בג"ץ: "כדי שהזורה יוכל להינות מהירתו ללחילוף דעתך, דרישה לו גם הזרות..."

לגשת לפחות לא מעוזר למקורות האינפורמציה... רק בדרך זו הוא יכול ליזור לעצמו דעה עצמאית ככל האפשר על אותן השאלות העומדות ברומו של עולם החברה והמדינה... שלטון הנוטל לעצמו את הרשות לקבוע מה טוב לאורה לדעת, סופו שהוא קובע גם מה טוב לאורח לחובב, ואין סירה גדולה לדמוקרטיה אמרית שאינה מודרכת מלמעלה" (בג"ץ 62/243).

הוא אשר אמרנו: "חופש המידע חוני לארוחם כולם ולאו דווקא לעתונאים, אלא שבמציאות חינוי, שבה לאחרת מן השורה אין פגאי לתחוך בעצמו את מעלי השלטון ופירתיותם, העוננות היא והיכלה והאמורה לממש בפועל וכות חינויו וזבערו רוב רובם של האורתדים. כדברי הנשיא הקודם של בית המשפט העליון, מאיר שмагר: "העונות היא ורוועה הארכוה של הציבור לאיסוף מידע שידיעו ופרנסמו הינוין לזרק קioms ממש תקין; יש לציבור עניין שהעתונאי יישג את המידע" (ב"ש 86/298).

אך למרות הדברים הנאים הללו, עמידתי של השופט שמנר בג"ץ לא תמיד סיים לעונות בהשגת המידע כזרען של הציבור. לעיתים הם אף חסמו את דרכה. בג"ץ אמנים הכיר מאו 1953 (תקדים קול העם - בג"ץ 53/73) בחופש העונות כזכות יסוד, ואך כ"זכות העילאית", אך פריש אותה בדרך כלל כזכות לפרנסם בלבד, ולא כזכות לקבל מידע שבירי השלטון, לשון אחר: מרגע שהשיג העונאי את המידע - אמנים הגן בג"ץ בנחישות רבה על זכותו לפרסומו. ואולם הוא לא הגן באוותה נחישות על זכותו להציג את המידע, היי אף פעמים שתתגנבר לוכות וחלותין.

פרופ' סגל מציין, למשל, לנגאי את טרורו של בג"ץ לחיבת את שר המשפטים למסור לעונאי אלוּן בגין נתונים על מספר הציגותים שאישר ראש הממשלה לש"כ לבצע לקווי הטלפון של אורחי ישראל בשנים 1979-1989. לכאורה אין פרוטום הנתון המספריה זהה - כשלעצמו - גורם נזק למדינתו, וכך שני, העניין הציבורי שביריעתו על מנת שתאפשר לציבור להעריך אם יש חשש לניצול לרעה של הסמכות הרגשית הזאת) וזעק לשפטים. אך, כאמור, בג"ץ נתן גיבוי לטרורו של שר המשפטים להציג את הנתון המספריה האמור, אף לאطبع ממנו לוגמך את סיורבו. לדבריו, "יש להבחין הבחן היבט בין התפקיד של העונאי להביא לפניו ציבור הקרים מידע מסוים עמו, לבין החובה לספק לו מידע", חובה שליטונית כזאת - לדעת השופטים - כל איננה קיימת (בג"ץ 89/410, ד"ג 89/7).

התגנויות זו של בג"ץ לזכות העונאי לקבל מידע מהרשות הפקה את ביצוע המשימה העונאית לא רק לקשה אלא לעיתים אף לעברנית". ואת

על ספרו של פרופ' זאב סגל, " הזכות לדעת באורן חוק חופש המידע" - הוצאה לשכת עורכי הדין, תל אביב, 2000, 459 עמ' .

חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998, איננו חוק יסוד, וلهלכה אף איננו חלק מן "המפהכה החוקתית" שפconda את הדמוקרטיה היישורלית בעשור השלישי. עם זה, כפי שמצוין פרופ' אב סגל בפתח ספרו חמקף והמאכף על החוק, מהבכנותו החקותית איננה נופלת בחיזוניתה לדמוקרטיה שלנו, מן המהpecנות המתווך וחוופ' העיסוק. את המפהכה הכלומה בחוק חופש המידע מכנה פרופ' סגל בכינוי תקולע "מהפהכה השקופת", אשר לדבריו, "גוזעה להבטיח מישל הפעול תחת בקרה מושכלת של אורחי המדינה ותושביה".

בערב עיון על הספר החדש, שהתקיים באוניברסיטת תל אביב, הגיד אותו נשיא בית המשפט העליון, פרופ' אהרון ברק, כ"ספר מצוין, שכמותו קשה למצוא" גם בדמוקרטיות אחרות שהוקן חוק חופש מידע. והוא העלה על נס את "המקצועות", כשרון

הניתוח והרגישות לביעות

הקשות" שבחן ניתנו המחבר

ופרופ', ואת "התשתית

האינטרלקטואלית המקייפה"

שגובשה ווונגה בספר להבנתו

של החוק החדש, לכאורה, לאחר

כל השבטים הללו, כל המוסף

גורען, אך בכל זאת אען להוציא

גם מעט משלו. ואם השופט ברק

דיבר בשבי הספר כ"מכשיר רב

חשיבות לבתי המשפט", איזה

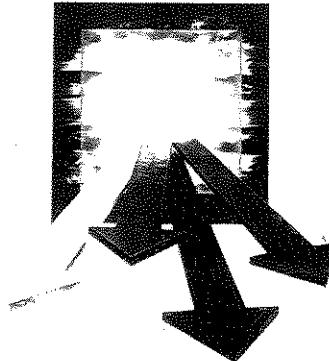
דברי לחסיבותו ותורמתו

המכרעת לעונאות ולעתונאים.

אין ذיך לומר, שחופש

המידע הוא מותר האורת

**חירות לדעת
באורן
חוק חופש המידע**

האגאה לאורן על לשכת עורכי הדין

ובוחק, ואכן פרופ' סגל מתריע כי הסעיף זהה - שאיננו מופיע בשום חוק דומה בדמוקרטיות אחרות ו"מטיל צל כבד על ערך חופש המידע"; לדעתו, הוראת הסעיף זהה "איננה עולה בקנה אחד עם משטר דמוקרטי", ו"חייבת להידן מחדש על ידי הכנסת". זריך לקוות ששם המלצת נוכחה ולא תתחור כהמלצת סרק.

במיוחד מוקיע פרופ' סגל את הפיקعتم הנוראה מתוחלת החוק של "כל גוף או רשות שיש להן סמכות הקירה" ובכלל זה "מערבי החירות של מושטרת ישראלי". ואכן על רקע הדעה לגיטימציה שעשו אצלו, השם והערב, להיוון ההודי בין התקשרות למשטרת, מרשימה שבעתים תפישתו, שעל פייה הציבור מקבל פחות Mori - ולא יותר Mori - מידע על היקרות של אונשי ציבור. לעתנו היה מקום לחשוף לא רק את התמלצות המשטרת לבני נחקרים רמי מעלה, אלא גם את החומר שעלי נסמכות המלצות אלה, כדי לציבור יתראפשר לשפטו לא רק את נורמות ההתנהגות של אותן אישים, אלא את סבירות תיפקודו של המשטרת והפרקיות. כל זאת ברוח השקפותו "עקרון השיקיפות המשפטית" לנוכח בראש וראשונה להויתו "מחוסם נגד שחיתות ציבורית".

דווקא ממשום ש"המסלול היירוק" החדש למידע שלטוני יודנו משובש, ולעתים אף מוקש, מטעצתו החסיבתו של הספר בכלי חינוי בידינו של כל כתוב וכל עורך. אמינו וסמכותו המשפטית מחד ניסא, וסגנונו הבוחר ורגישתו לאילוצי עולם העתונות (פרופ' סgal, חבר בהנהגת מועצת "הארץ", מצוי ומעורר בה כבר שנים דור ויתר), יסייעו לכל איש תקשורת להיאבק בזרה האופטימלית במחוסמים תחוקים ותבירוקרטים שבאמצעותם מנוט הרשותית למונע את חשיפת מעיליתן ומחדילין.

בארצות הברית, שבה התקבל חוק חופש המידע לפני 33 שנים, הוא כבר סייע לחשיפות עתוגנות רכבות. גם אצלנו כבר השיכיל העתוגני שחר אילן מ"הארץ" להשתמש בו להציג מידע שהיה עד כה, על ד"ה פנימי חמור בענין התיקיות הכספיות של משרד הדתות בעמותות. השופט משה תלגמ קבע בפרשא זו (ב-2000-2.3.2000), שבעקבות חוק חופש המידע, "אין אפשרות לנוף ציבוררי לנמנוע מהציבור מידע>About ממצאים חמורים שנמצאו בו, בטענה שלא לו השגות עליהם". אין ספק שגם היה ספרו של פרופ' סgal נגיש לכל כתוב - כמו לכל שופט - יירשםו עוד נזונות כלפי "מחלפת השיקיפות", והוא קל יותר ל"אור המשמש" לתפקיד - כמובן בנסיבות המפורטים של השופט לואיס ד. ברנדיס - כ"חומר התייחסו המשובב ביותר".

משמעותו של חוק חובה על פקידי המישל למסור לעתונות מידע, אלא ברוב המקרים אסור עליהם במפורש לעשות זאת. סעיף 11 לחוק העונשיני קובע כי לעובד ציבור או למוסור מידע (אפילו יש בו עניין ציבור) מכרייע לגורם ויזונג, בלבד אישור הרובנה, האם ממשהו מכרד זובר שיאשר מסירת מידע לעתונות על מוחלים או חיללה שחיתות? והרי וזה בדיקת סוג המידע אשר לציבור חשוב לדעתו על מנת שיחיה, להלכה ולמעשה, אדון לגורלו ולשליטה-נבחריו. לכן נאלצת העתונות - כדי למלא את שולחותה הדמוקרטיבית - להסתמך על הולופות שהן בגדר עבירות פליליות.

חוק חופש המידע פותח לאורונה בבני התקשורות, "מסלול היירוק", אופציה חוקית למזהדרין, לדוש ולקבל מידע שהשליטו מעוניין בתשורתו. סעיף 1 לחוק - "סעיף המפתח" כהגדרתו של פרופ' סgal - קובע חד וחלק שלכל אורח ישראלי או תושב החוץ לקבל מידע מרשות ציבורית בהתאם להוראות חוק זה. ככלומר, מעתה בדור שהמשאל איננו יכול לסרב ללא הגמeka למסור מידע בגין. כאמור בספר, "משמעותו של החוק בסעיף 1 בכללותו של הזכות עליה כי... על הרשות הציבורית יהיה נטול הוחוכה לשכנע בקיומו של טעם מצדיק' שלא להדר בכבודה של הזכות, שתמתקין ראה להעלמה עלי ספר".

מן הסעיף עולה שאין הוא מקנה שום זכות יתר לעתוגן בכוחו, כפי שמצוין פרופ' סgal, "גישה שיטת המשפט הישראלית היא שאין כל התקשרות נהנים בזכות מיוחדת לקבל מידע, החזקה מזכות האזרח או התושב הרגיל". עם זאת הוא ממליץ לשופטים שיפרשו ויאכפו את החוק, ש"העובד שմבקש המידע יהיה עתוגן יוכל להוות גורם לחזוק התביעה". מותר לקוות שאין זו המלצה בעלמא ושיה אבן טבעי תבבויו וחותם ממש על פטיות הערכאות. אחרי כלות הכלל, השופט הבכיר מכולם, פרופ' בריך, כבר אמר, בחרצאותו בעבר העיוני הנזכר לעיל, כי דברי פרופ' סgal בספר, מספקים את "הכלים המשפטיים הרואים לפרנסנותו" של החוק.

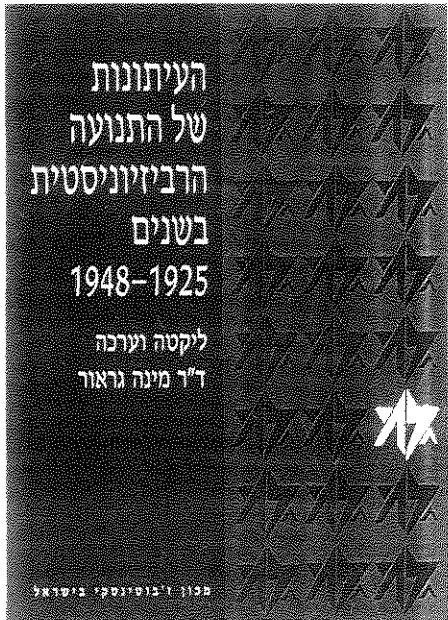
למרבה הצער, הקורא בספר יוויכה ש"המסלול היירוק" האמור שנפתח בפני התקשורות - ובאמצעותה בפני הציגו - לקלות מידע, יודנו רוחוק משלהו. בכך סעיף 1, מצוי בחוק סעיף 14, המפקע במפורש מתוחלת החוק שורה ארוכה של דשיות ומוסדות שליטים המהפקה פסחה לחלוותן ואשר ראייהם וזריהם היו רשאים לכוארה להמשיך ולשלול מידע כלשהו או דוחותיהם, אף אם איננו מזיך לאנטרס לגיטימי כלשהו, ואפילו כאשר יש בו עניין ציבורי.

ביבליוגרפיות חדשות ושאלות בעדן

שלום רוזנפולד

בעקבות הספר "העתונות הדריזיוניסטיות בשנים 1948-1925" -
ליקטה וערכה ו"ץ מינה גראhor, מכון ז'בוטינסקי בישראל,
תל אביב, תש"ס, 336 עמי.

בימים אלה יצא לאור, מטעם מכון ז'בוטינסקי, ביבליוגרפיה של כל העתונות הדריזיוניסטיות (למעלה מ-800 פריטים) בכל הארץ (42) ובכל השפות שבהן הודיעם דבריו וכתו, בשנים 1925-1948. רוזה לומו, מאזו יסוד התנועה שבראשה עמד עד מותו בשנת 1940 ואב ז'בוטינסקי מחוללה ועד הקמת מדינת ישראל.

כמו כן פורמים על פניהם גילונות "קשר" במרוצת השנים הרבה מאמרם-מונוגרפיות בנושאים אלה. עשרות רבבות, אם לא מאות ביבליוגרפיות חדשות קיימים אוצר של אלפי שנותים כרכים של פרידודיקה יהודית) ובසפריות, ארכיביות (כולל הארכיון הגדול של ה"בונד") ואוספים בעולם, כולל חבר העמים. על חלק גדול מלה יש תיעוד באנציקלופדיות יהודיות בכמה שפות: יידיש, רוסית, אנגלית ועברית.

בנוסף לכך אלה ישנה הרשימה המפורשת שנושאת את שמו של עורך ה"פארווערטס", איב קאהן, שפורסמה בניו יורק, וביה יטור מר-1500 כתבי עת מtoo עד מ-1998 על ידי מרכו דינור ביישלים, פרי מחקרו של ד"ר אברהム גראנברג ועוררו באוניברסיטה העברית, מרכו דינור ומיכון לבון, שהביאה כתבי עת של תנובה מהפכניתמן ציוניים) בתנועה הפוליטית, ה"בונד", ורומנים סוציאליסטיים אחרים (גם ציוניים) בתנועה העברית היוזמת באירופה המזרחית והדרומית-מזרחית בשנים 1877-1916. גם ברשימת מוצאים כתבי עת שהופיעו לא רק בבדפס קונגונציגינלי והם הופיעו בשיטות שונות, החלקן מהחרתיות, על אף חממות של הצנוהה והשלטונות. אני מניה שלום שונמי. קיימות גם ביבליוגרפיות ומונוגרפיות, פרי יוזמתם וعملם של סופרים, מלומדים ואספנים יהודים בהרבה ארצות, מסוגם של הקראלים והפבונאים "המשוגעים לדר".

זה חלק מן ה"יש" שעל קיומו אנו יודעים פחות או יותר. אבל יש גם מה שאיננו יודעים. ואם לצעט אטירה הגורלה משמה של ה"אנציקלופדיה של האי-ידייעת", אין לנו יודעים אפילו מה איננו יודעים בתחום זה, אין צורך לומר שערכרים רבים אכן פגשים בעת ובעונהאות בכמה מקורות, בשינויים מזערירים של התנונות. לאור כל האמור לעיל, אין מעלה רביבים את ההרהורים שנקרו במוחוי: האם יש צורך ותועלת בהאחדה של כל הלקסיקונים והביבליוגרפיות הללו על העתונות יהודים שהופיעו בעולם, בכל השפות, מאו העתונאים והראשונים בלבדינו ובידייש באטעןards במחצית השניה של המאה ה-17 ועד תאריך יעד מוסכם שייקבע מראש? האם יש דרך ושיטות לישוט זאת? ככלות הכל, אנו חיים בעידן המחשב והאינטנס שכךות כנראה אינה מכשול בפניהם. קשה להציג בתמורה שמספרעל כוה יתרום לחקר העתונות היהודית על כל תקופה ויה לשונית והתפקיד שחייב מילאה בחום הפליטים, התרבותיים והחברתיים והקהלתיים של העם היהודי במשך דורות.

זה הרשימה של כ- 1200 כתורים בשלוש שפות ערוכה בפולין ד"ר אלינה צאללה ממשיכת מפעלו של פאל גליקסון מן האוניברסייטט העברית בירושלים, שהספיק לרכז נתונים על 500 פרטומים ועובדתו נקבעה בשל מותו. ישנו הלקסיקון של ד"ר אברהם הטל על העוניות והוודות בתוניסיה, ומדינות פרנקופניות אחרות בצרפת אפריקה. ישנו הלקסיקון המצוין של ד"ר מנוח גלבוע על העתונות העברית במאות ה-18 וה-19.

היו עתונים שהוכנו בתנאים סבירים פחות או יותר, רובם במצב של גרעון כספי קרוני, וכolumbia שהודפסו, שכפלו או צוירו באמצעות שנות ומשנות בתנאי מוחתרת ובמוניות מעצר, בכתב 솔ר הארץ ובגלויזות גם במחנות מעבר של עקרבים ניצולי שואה. לא רק לייד עיריסטיהם של כללה ורומיים עמדתי. גם וובלני למנוח אחרונה כמה עתונים שהוishi שותף ליסודות ועריכתם או נמנית על משתחפותם הקבועים.

בשל כך, מונע הিירות קרובה עם הנושא ועם לא מעט עתונים ואנשים שמוכרים בספר החדש, נוטל אני לעצמי את הזכות לומר כי לקסיקון זה הוא אחד התובים והמושגים בסוגו, אף כי לא נעלמו מעני גם חסר זה או אחר. עיקרי וידושו הוא בכך שהוא מטפל בפרטומה של קבוצה אידיאולוגית, מהפכנית, באופיה, גם רעיונותיהם וגם פעילותם היו נושאים למלחוקות קשות בעם היהודי ובמחנה הציוני.

יש מעת תנויות אידיאולוגיות ופליטיות בעם היהודי, אם בכלל, שוכן למתת ביבליוגרפי כזה: בלבד טוטלית לזרם רעיון מסוים ורק לו, ריכזו מרבית של נתונים סטטיסטיים תוך שימוש של קרייטיריום נינניים ונמנינים כرونולוגיים, טריטוריאליים, ולשוניים. אולי מתפרקת לכך הביבליוגרפיה שפורסמה בשנת 1998 על ידי מרכו דינור ביישלים, פרי מחקרו של ד"ר אברהם גראנברג ועוררו באוניברסיטה העברית, מרכו דינור ומיכון לבון, שהביאה כתבי עת של תנובה מהפכניתמן ציוניים) בתנועה הפוליטית, ה"בונד", ורומנים סוציאליסטיים מהפכניים אחרים (גם ציוניים) בתנועה העברית היוזמת באירופה המזרחית והדרומית-מזרחית בשנים 1877-1916. גם ברשימת מוצאים כתבי עת שהופיעו לא רק בבדפס קונגונציגינלי והם הופיעו בשיטות שונות, החלקן מהחרתיות, על אף חממות של הצנוהה והשלטונות. אני מניה שלום שונמי. קיימות גם ביבליוגרפיות ומונוגרפיות, פרי יוזמתם ועבודו כל לא הגיעו. אף כי חיפשו ללא פחות מ-30 ספריות וארכיבים, כולל בחבר העמים.

הდוח בשבני ללקסיקונים אלה גורם לי להעלות כמה ההוררים ושאלות שאלוי ימצאו אנשים מוטמכים ממנה, מומחים בלקסיקוגרפיה ובמחקר, שיידרש אליהם. הוכרתי כי מוצאים בלקסיקון החדש של ד"ר גראר שמות ופרטים על יותר מ-800 כתבי עת - קביעים, פרידוריים, ואף עלוניים חד פעמיים, וזה כמובן חלק מועט מעשרות אלף או שלושים אלף ואולי אף יותר כתבי עת שלפי הערכתי הופיעו בעולם היהודי ב-330-330 שנות קיומה של תנועת יהודית. וזה אומדן שרירותי. אין בנמצא אפילו הערכה סבירה מטעם גוף בר סמכא של מספר הפרסומים היומיים והפריזיים על כל צורותיהם. מה שכן משתקף באומדנים הללו והוא שאנו לא רק "עם העトン". בהיסטוריה ובגיאוגרפיה של עם ישואל מוצוי דומני ההסבר מודיע זהvr.

במרכז המידע של המכון לחקר העתונות והתקורת היהודית באוניברסיטת תל אביב ריכזנו ותעלינו על חמחשב עד כה נתונים על כישרתו של אלפין כותרים של עתונים וכרכי עת. ואילו עמדו לרשות המכון אמצעים חומריים ולוגיסטיים מתאימים, אפשר היה להכפיל מספר זה, לפחות. חומר גלם יש. קיימת לצורך